

1648 Ola Opem's skjebne

På 1620-tallet innførte myndighetene en form for ”alminnelig verneplikt”. Dette som et resultat av Kalmarkrigens erfaringer noen år tidligere. Da ble altfor meget overlatt til ustabile leiesoldater fra kontinentet som skiftet side alt ettersom motivasjonen forandret seg proporsjonalt med pengetilbudet. Og det var tilfellet utenfor Gøteborg i februar 1612 da tyske leiesoldater skiftet fra norsk/dansk side til svensk, og 300 unge norske menn ble tatt til fange og henrettet på stedet. - Kong Christian IV forsøkte derfor å få til ordninger med regelmessige øvelser blant bygdas ungdommer og gjennom det bli uavhengig av leiesoldater fra kontinentet. Nå lyktes ikke kongen med dette. Til tross for ny hærordning, kom det ikke særlig meget konkret ut av forordningene før nærmere 1640. Men spiren var der. Episodene rundt skottetoget i Gudbrandsdalen og Mønnichovens marsj gjennom Stjørdalen var de første skritt på veien mot 1814 og 1905.

En av de som ble utskrevet til militærmønstringer, var Ola Pedersen Opem fra Skjeldstadmarka i Stjørdal. Han var sønn av Peder Opem og fikk bygslet til seg en del av gården Opheim i 1641. En vet ikke så meget om livet på Opheim i den tiden, men det er klart at selv de mest politisk uinteresserte – som kanskje hadde nok med å få endene til å møtes på et karrig bruk langt vekk fra de sentrale begivenheter – følte nok at freden i Brømsebro i 1645 var bitter å svelge. Kanskje ble en direkte berørt ved at skyldfolk ble splittet da vi mistet Jämtland og Härjedalen. For vår venn Ola var følelsene kanskje ekstra sterke, og hans motivasjon for militærøvelser meget stor. Vi vet lite om Ola Opem, men kan ikke se bort ifra at han var med på innfallet i Jämtland under Hannibalfeiden. Han tilhørte tross alt Trondhjems regiment – som var det ledende regimentet som holdt store deler av Midt-Sverige – da retrettordren kom. Vi kan ikke utelukke at Ola Opem var blant de slukkørede som marsjerte hjem igjen over Meråker. Parolen var: ”*Det som ble vunnet i Trøndelag gikk tapt i Danmark*”. Freden i Brømsebro – og dets relaterte trefninger (krigføring) – er trolig det bitreste en trønder noen gang har opplevd.

Ola Opem var nok en fullverdig representant for hva trønderne følte, og da han ble innkalt igjen til militærøvelse sommeren 1648 – var det nok med iver og glød han meldte seg til tjeneste på Skånes skanse i Levanger. Da han dro innover til Levanger trodde han kanskje at tiden var kommet for revansje – for ikke å si hevn. Tanken kunne nok være enkel, ja – nesten primitiv, men utrolig sterk i røttene. Flere trøndere var selvsagt lei ufred og stadig ”tull” med svenskene. Bøndene hadde nok med å få endene til å møtes. Likevel var det idealistiske tanker blant ungdommen. For andre var militæret - på sin måte - en vei å gå da jordlappen ikke ga næring til alle, og utfartstrangen har vært stor blant ungdom til alle tider. Ola Opem møtte trolig opp til øvelsen med entusiasme.

Under Hannibalfeiden dukker oberstløytnant Bendix Creetz opp. Han var tysk av fødsel. Denne Creetz utmerket seg både i strid og som planlegger av festningsverk. Fredriksten festning ved Halden ble først gitt navnet Creetzensten etter obersten. Etter Hannibalfeiden ble Creetz utnevnt til oberst og sjef for Det trondhjemske regiment. Allerede ved ankomst Trondheim kom han på kant med omtrent alle, og klagen på ham strømmet inn. Under en mønstring på Skånes høsten 1647 oppstod det en disputas mellom

oberstens oppasser, Nils Høg og en av soldatveteranene, Rasmus By. Til tross for at flere fra øvrigheta var til stede, klarte ikke Creetz å styre sitt sinne, og stakk kården i maven på Rasmus Bye så tarmene trengte ut. Soldaten døde påfølgende natt.

Saken ble påklaget, og stattholder Hannibal Sehested – som alltid holdt en beskyttende hånd over sin oberst, ble tvunget til handling. Lensherre Fredrik Urne var noe sen i reaksjonen, men etter at det innløp rapport om et nytt overgrep fra oberst Creetz sin side, ble det utstedt arrestordre. Og nevnte overgrep var skjebnen til vår Ole Opem fra Skjeldstadmarka.

Mønstringen i 1648 skulle avsluttes med en feltmanøver. Ola var trolig en dyktig soldat, pliktoppfyllende og en til å stole på. Han utførte derfor ordren om simulert angrep denne sommerdagen uten å nøle. Kompaniet ble delt i to avdelinger. Den ene under løytnant Nils Høg, som skulle være angriperne, og den andre under kommando av kaptein Joachim Ernst von Grabow – som skulle illudere forsvarere. Obersten var selv kampdommer, og syntes trolig det gikk noe "tamt" for seg, for plutselig avfyret han hele fire kanonskudd mot angriperne. De tre første suste over hodene på soldatene, mens den fjerde såret Peder Moen fra Selbu i høyre låret og rev opp maven til Ole Opem. De sårede ble etter ordre fra Creetz liggende til hele øvelsen var ferdig. Presten Erich Schanke fra Verdal ble så budsendt for å gi ham sakramentet. Ole døde påfølgende natt.

Soldatene og offiserene gjorde opprør, og forlangte Creetz stilt for krigsrett. Ved kongelig resolusjon av 13. desember 1648 ble det oppnevnt en krigsrett for å behandle saken. Her forsvarte oberst Creetz seg så godt han kunne gjennom å være like brysk og hovmodig. Det gikk nesten 17 uker før saken kunne avsluttes. Oberstløytnant Jan Marchall fikk ansvaret for bevoktningen, og han måtte "innestå med sitt hode" for at fangen ikke stakk av. Og mens saken pågikk bodde Creetz som en greve hos den aktede trondheimborgeren Mads Christensen. Her ble det festet og drukket, ja – sågar holdt oberst Creetz svireslag utenom måltidene for å feire sitt farvel med livet. Regningen Mads Christensen presenterte lød på 272 riksdaler for kost og losji. Dette beløpet var meget stort, og han fikk det honorert av lenskassa, men de svimlende summer som drikkegildene beløp seg på, måtte han søke dekning for i oberstens bo eller betale selv.

Tidlig morgen 31. januar 1649 på Trondheim torg falt oberstens hode for bøddelen Michel Lauritsøns øks.

